

FINNSAM INFORMATION

FINNSAM – *Finnbygder i samverkan*

Nummer 4 Årgång 15 2009

Nästa Finnsam Information utkommer i mars. Manusstopp 28 februari.

FINNSAM

För att underlätta samarbete, forskning och samordning av finnskogsaktiviteter startades nätverksorganisationen FINNSAM (Finnbygder i Samverkan) 1992.

Nätverket är öppet för alla som är intresserade av skogsfinnarnas kultur och historia.

FINNSAM arrangerar årligen en vår- och en höstkonferens, där finnskogsområdena turas om att vara värdar. På det sättet får FINNSAM-medlemmarna varje gång stifta bekantskap med ett nytt finnskogsområde i Sverige och Norge.

Vanligtvis arrangeras årligen även en vinterkonferens med arkiv- eller ämnestema.

Regelbundet utskickas medlemsbladet FINNSAM-information, med aktuella rapporter, protokoll och nyheter.

FINNSAM håller också i en mängd skogsfinska projekt, innefattande litteratur, byggnader, släktnamn, släktforskning och mycket annat.

Mer information om FINNSAM hittar du på <http://www.finnsam.org/>

Plusgironr Sverige

646 27 77-1

Bankkontonr i Postbanken Norge

0533.34.89440

Medlemsavgift 2010 - privatperson och institution/förening: **100 resp. 300 SEK/NOK**

**Kassör, ansvarig för forskarkatalog
och medlemsregister:**

Christina Norlander, Länsmansgatan 4B, SE-777 31 SMEDJEBACKEN
Tel: (0)240-754 25. E-post: christina.norlander@telia.com

Skogsfinska bibliografin:

Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA
Tel: (0)240-169 60. E-post: loherou@gmail.com

Redaktör för FINNSAM Information:

Leif G:son Nygård, Berggatan 25, SE-703 64 ÖREBRO
Tel: (0)19-5070005. E-post: leifgnygard@bahnhof.se

Ledningsgrupp 2009

Mellannorrand

(sammank.) Maud Wedin, Bergalid 3, SE-791 32 FALUN

Tel: (0)23-228 64. E-post: maud@finnbygden.se

(suppl.) Kjell Nordquist, Järbo <kjell.nordqvist@hos.sandnet.se>

Gävle-Dala/Orsa

Maths Östberg, V. Ösavägen 40, SE-822 91 ALFTA

Tel: (0)271-101 68. E.-post: finnskogsmuseet@swipnet.se

(suppl.) Barbro Sindler, Falun <barbro.sindler-hult@telia.com>

Bergslagen

Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA

Tel: (0)240-169 60. E-post: loherou@gmail.com

(suppl.) Tor Eriksson, Örebro <tor925@gmail.com>

Tiveden

Lena Gribing, Anderstorp, SE-695 94 FINNERÖDJA

Tel: (0)584-202 86. E-post: lena.gribing@telia.com

(suppl.) Jan-Erik Björk, Källby <janne.bjork1@telia.com>

Värmland

Inga-Greta Lindblom, Vitsand 337, SE-685 94 TORSBY

Tel: (0)560-302 84. E-post: inga-greta.lindblom@torsby.se

(suppl.) Niclas Persson, Torsby <klemmetan@bredband.net>

**Norge södra
Finnskogen**

Birger Nesholen, Gruetunet Museum, NO-2260 KIRKENÆR

Tel: 629-473 15. E-post: birger@skogfinskmuseum.no

(suppl.) Jan Myhrvold, Gjerdrum <jan@fennia.nu>

**Norge norra
Finnskogen**

Mary G. Tangen, Nordholt, NO-2429 TØRBERGET

Tel: 906-313 84. E-post: oltangen@bbnett.no

(suppl.) Steinar Vermundsdammen, Åsnes <ste-verm@online.no>

Landsnummer: Sverige +46 Norge +47

Bästa finnsammare!

Det var ”trögt i portgången” men till slut kom kylan och snön. För mig som var uppväxt i glesbygden, ja finnbygden, och minns min barn- och ungdoms vintrar känns det förstås härligt. Snön ger vederkvickelse åt själen i den för oss nordbor långa och mörka vintern.

I dessa klimatförändringens tider erinrar jag mig dåtidens vintrar, med kyla från november till mars och ständigt mer eller mindre snötäckta marker.

I Mossfallet, Gumhöjden, ca 17 km från Hagfors i Värmland, där jag bodde när jag var 8-14 år, var det alltid mycket snö. Vi såg alltid fram emot den årstiden – det var på den tiden man ännu kunde klart urskilja årstiderna i från varandra – för att kunna ägna sig åt de rad energigivande och livsbejakande utomhusaktiviteter:

- åka skridskor och spela ishockey på de frusna pölarna på *Stormossen* innan snön kom.
- få ”trampa ner” snön och bevattna ishockeyplanen på skolgården, <http://www.maklarhuset.se/ViewObjekt.aspx?objektid=484725&view=Images> och sedan hålla den fri från snö.
- åka skidor på längden och utför, från *Hundsberget*, i egna utstakade spår.
- åka bob i den långa backen som sträcker sig genom Gumhöjdens by.

Tillstymmelse till klimatförändringar fanns inte. Människans påverkan på naturen hade inte börjat visa sig. Balans fanns ännu mellan människans påverkan och naturens förmåga att återhämta sig. Dessutom: Övergrepp och våld mot jämnåriga, eller yngre, föresvävade oss inte i vår tankevärld. Det fanns inte dataspel och en massa TV-kanaler som förvred den världen. Vi ägnade oss åt lustfyllda fysiska aktiviteter som befrämjade samarbete och hälsa. På kvällarna var vi trötta och stöp i säng. Vi hade vare sig tid, lust eller ork att bråka.

Med detta berör jag två av enligt min uppfattning störta utmaningarna: att stoppa klimatförändringen och våldsutvecklingen, särskilt bland unga. Vill bara här kort nämna några siffror vad gäller klimatet:

- 2/3 av utsläppen av växthusgaser sker som en följd av energiutvinningen (se NASA-bild s. 9, som visar vem som är den stora ”boven”).
- 18 % av utsläppen kommer från animalieproduktion, dvs. livsmedel tillverkat av kött, medan 13 % beror på transportsektorn.
- att tillverka en hamburgare drar lika mycket energi som att duscha i 4 timmar.
- 20 % av växthusgaserna i atmosfären beror på skogsskövlingen.

* * *

Innehållet i detta nummer, bland annat:

- J-E Björk/T Eriksson/L Gribing: Släktforskarträff i Karlskoga 2009-11-19.
- Leif G:son Nygård: Kyrkoherde Sundbergs uppteckningar om Karlskoga.
- Leif G:son Nygård: Och han flydde genom skorsten...2.
- Seminarium om språk, kultur och den nya minoritetslagen i Västerås 2010-01-11.
- Inga-Greta Lindblom/Niclas Persson: Info om FINNSAM:s Vårkonferens i Mattila 2010.05.21-23.

Leif G:son Nygård
Redaktör

Släktforskarmöte i Karlskoga med skogsfinskt tema

Vi i Tivedengruppen har under sommaren och hösten varit i kontakt med Karlskoga-Degerfors släktforskarklubb genom Håkan Karlsson, om ett möte med skogsfinskt tema. Kontakterna har varit mycket givande och resulterade i en släktforskarträff med klubben den 19 november.

Regnet öste ner utanför lokalen, men därinne var det ombonat och fiket var uppdukat på bordet. Medlemmarna hade strömmat till och antalet uppgick kring 40-50, företrädesvis grånade kvinnor och män; en hög medelålder alltså. Vi blev varmt mottagna och välkomnade av ordföranden i klubben Wanja Sundin.

Lena inledde med att berätta om skogsfinnar och skogsfinsk kultur i allmänhet. Hon visade ett bildspel som hon hade tagit fram tillsammans med Seppo Remes. Genomgången tog upp alltifrån kolonisationsvägar och finnmarker i Sverige till byggnadskultur, svedjebruk och andra näringsfång.

Lena Gribing i berättartagen

Jan-Erik tog vid och berättade om den skogsfinska kolonisationen i Karlskogatrakten. Han visade genom bildspel var de olika bosättningarna fanns och finns än idag. Vidare gav han en viss inblick i släktförhållanden etc. och konstaterade avslutningsvis att historien om skogsfinnarna i Karlskoga återstår att skriva.

Efter de båda föredragen fanns möjlighet till att ställa frågor. Och det hörsammades på ett mycket påtagligt sätt. Ett mycket stort antal frågor ställdes till Jan-Erik och Lena, vilket vittnade om ett betydande intresse för skogsfinnarna i området.

Som sista programpunkt visade Bror Andersson (FINNSAM-medlem även han) och Jim Hellqvist ett antal kartor från trakten, varav några kunde beläggas med skogsfinska ortnamn.

Jan-Erik Björk och Jim Hellqvist letar finska ortnamn

Lena uppmanade till medlemskap i FINNSAM och senare på kvällen diskuterade vi med representanter för klubben hur vi går vidare med frågan om en eventuell konferens i området. Som vi kunde uppfatta finns ett intresse för att arrangera en konferens, men frågan behöver diskuteras vidare med berörda föreningar och andra intressenter.

Jan-Erik Björk, Tor Eriksson och Lena Gribing

Kyrkoherde Sundbergs uppteckningar om Karlskoga

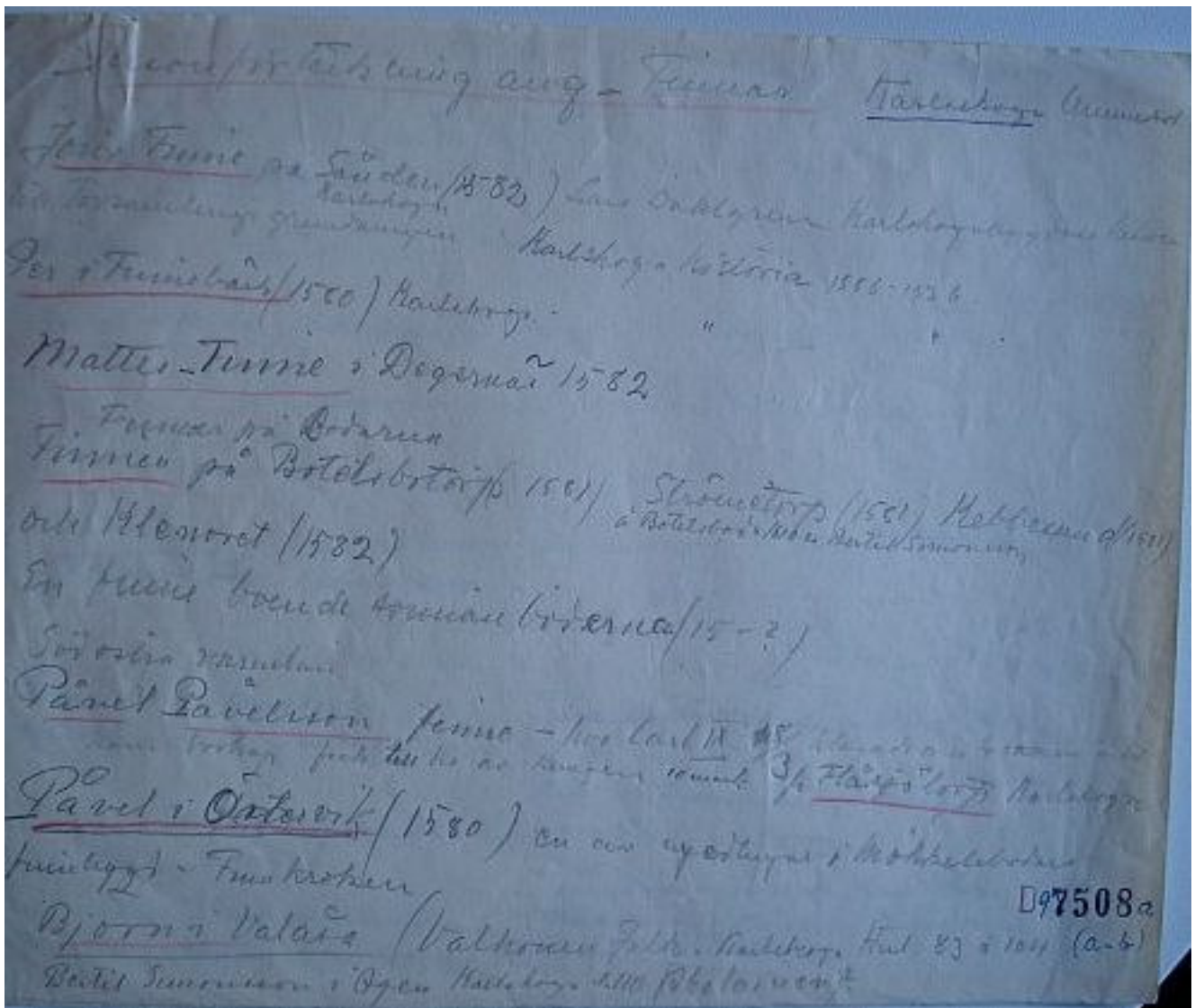
På Ludvika Gammelgård förvaras som bekant kyrkoherde Isidors Sundbergs handlingar.

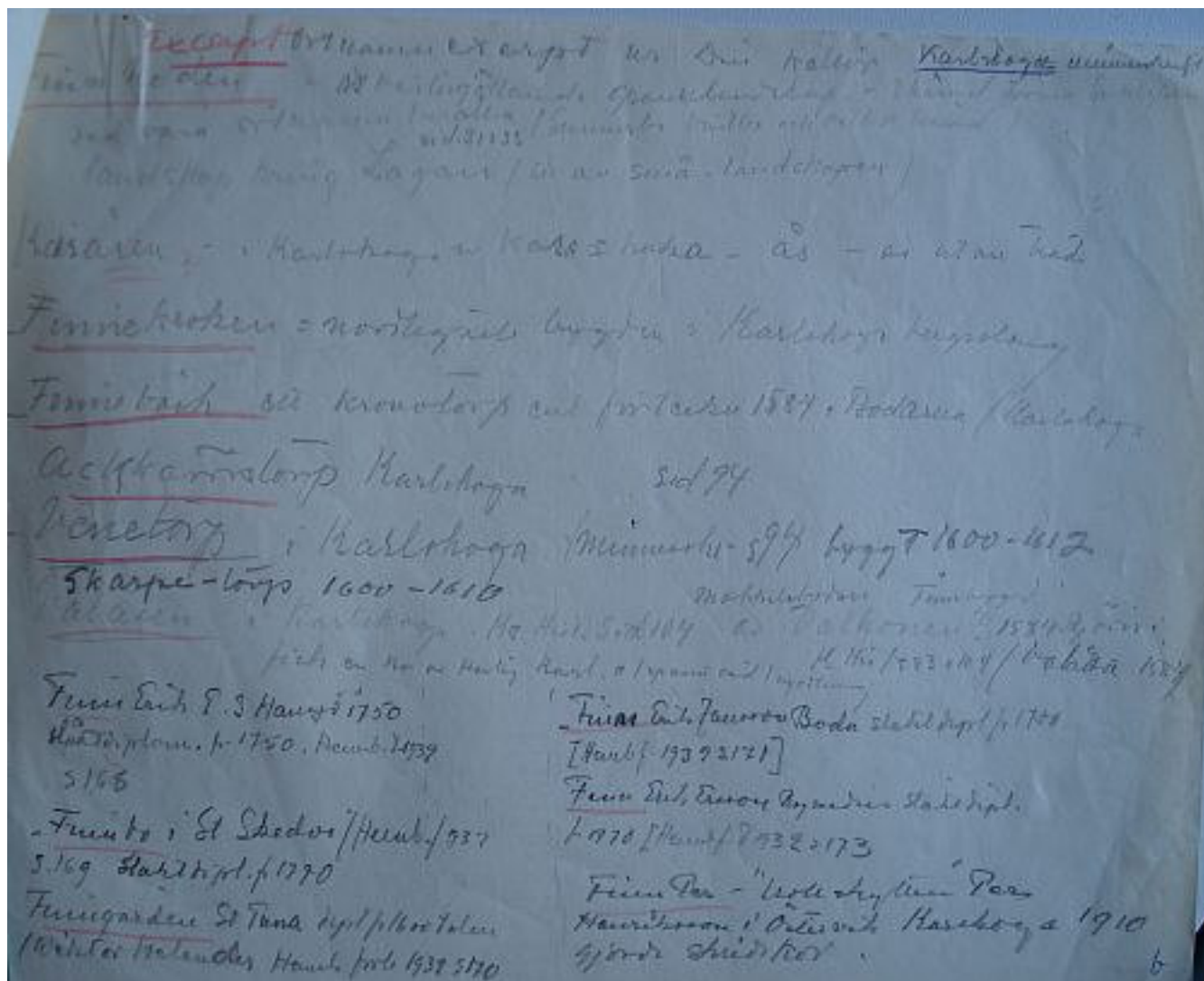
Det är en omfattande samling av bl a uppsatser, uppteckningar och tidningsurklipp om finnarna i Dalarna och Värmlands finnmarker samt om de som fördrevs och flyttade från Sverige till "Nya Sverige", dvs. Delaware, USA. Även stoff rörande finnarna i Norges finnmarker, särskilt källmaterialet till "Finnmarksräfsten i Norge år 1686" (8 u, D 9528-9551).

Jag har fotograferat av stora delar av materialet och hittade följande som rör Karlskoga. Tycker det kan vara passande att publicera, när nu en släktforskarträff har genomförts där och en FINNSAM-konferens i området planeras.

Bilderna är lite suddiga därför att jag återger dem i jpg-format. Som tif är de lite för stora för detta forum. Informationsbladet blir närmare 5 MB, vilket kan vara påfrestande för dem med ADSL-modem eller liten bredbandsbredd.

Är det någon skulle vill ha skarpare bilder kan jag skicka dem separat efter påstötning.

Källa: Ludvika gammalgård, Kyrkoherde Sundbergs handlingar, 8 r – 8 t, D 9508; Finska person- och ortnamn från Karlskoga.

Leif G:son Nygård

Bokanmälan

STF:s årsbok 2009 har artikel om finnskogarna.

I årets årsbok från Svenska Turistföreningen, som nu för tiden tyvärr enbart är häftad, finns en 12-sidig artikel i vårt ämne.

Man har besökt Finnskogsmuseet, Maud Wedin, Torsby Finnkulturcentrum samt Mattila. Temanamnet för årsboken är: "Äkta svenskt, En mångfaldig resa i tiden."

Fotnot: Näverasken på s.134 är förfärdigad av legendariske Bingsjöspelmanen Hjort-Anders (Rättviks Finnmark).

Maths Östberg
Finnskogsmuseet
Skräddrabo

FINNSAM – historia, verksamhet, medlemskap, avgifter.

För att underlätta samarbete, forskning och samordning av finnskogsaktiviteter startades nätverksorganisationen FINNSAM (Finnbygder i Samverkan) 1992.

Nätverket är öppet för alla som är intresserade av skogsfinnarnas kultur och historia.

FINNSAM arrangerar årligen en vår- och en höstkonferens, där finnskogsområdena turas om att vara värdar. På det sättet får FINNSAM-medlemmarna varje gång stifta bekantskap med ett nytt finnskogsområde i Sverige och Norge.

Vanligen arrangeras årligen även en vinterkonferens med arkiv- eller ämnestema. Regelbundet utskickas medlemsbladet FINNSAM-information med aktuella rapporter, protokoll och nyheter.

FINNSAM håller också i en mängd skogsfinnska projekt, innefattande litteratur, byggnader, släktnamn, släktforskning och mycket annat.

Mer information hittar du på <http://www.finnsam.org/>

Hur blir man medlem i FINNSAM?

Medlemsavgift för enskild medlem är 100,- och för förening/institution 300,-

Det enklaste sättet är att betala in beloppet å konton enl. nedan

Postgiro nr Sverige **646 27 77-1**

Postbanken Norge **0533.3489440**

Viktigt är att ni skriver avsändare och adress på avsedd plats på inbetalningskortet. Meddela gärna e-postadress.

Vill du ha ytterligare information kontakta

Christina Norlander

Kassör

(0)240-75425 eller 070-6518654

christina.norlander@telia.com

Forskarförteckning

Forskarförteckningen är ett bra sätt att få nya kontakter och utbyte av forskarresultat. Genom att känna till varandras forskningsområden och intressen kan vi hjälpas åt och risken för att vi sitter och gör dubbla arbeten minskar.

En Forskarförteckningen över FINNSAM-medlemmar finns inlagd på vår hemsida, www.finnsam.org. Den går att "tanka ned" om du vill ha papperskopior. För de medlemmar som inte har tillgång till internet går det bra att beställa kopior till självkostnadspris. Förteckningen kommer att uppdateras allteftersom uppgifter inkommer till:

Christina Norlander, Länsmansgatan 4B, 777 31 Smedjebacken.

Tel: (0)240-754 25, 070-6518654. E-post: christina.norlander@telia.com

Medlemsavgift 2010

Medlemsavgift för enskild medlem är 100,-

Förening/institution 300,-

Det enklaste sättet är att betala in beloppet å konton enl. nedan

Postgiro nr Sverige **646 27 77-1**

Postbanken Norge **0533.3489440**

Apropå klimatförändringen...

Foto: NASA

Här bränner vi jordens energi

Källa: Aftonbladet 2009-12-06.

Nya länkar:

- **Sverigefinländarnas arkiv.** Multimedia- och informationscentrum, <http://www.arkisto.org/>

- **Arkiv Västmanland.** Enskilda arkiv, <http://www.arkiv.u.se/inside.php?page=enskildaarkiv>

- **Vägvisare för forskare på Finland,** <http://www.g-gruppen.net/finlands.htm>

UTVECKLING

Jag fick mig denna lilla dikt tillsänt av en bekant. ”Domäns avvecklig” syftar på det statliga Domänverkets avveckling.

”Hej!

I samband med domäns avveckling, fanns en skogsarbetare Maski Hallonen, som fick fatt på pennan och författade denna förnämliga och tänkvärda dikt:

UTVECKLING

Jag minns min första motorsåg,
så bullrande och tung!
Då krävdes kraft och mod i håg,
men jag var stark och ung!

Och svans och båge klassades
som museiföremål
och skogens folk anpassades
till jäkt och motorvrål.

Nu tycks sågens saga all;
jag läst, med häpen min,
att varje gran och varje tall
ska fällas med maskin!

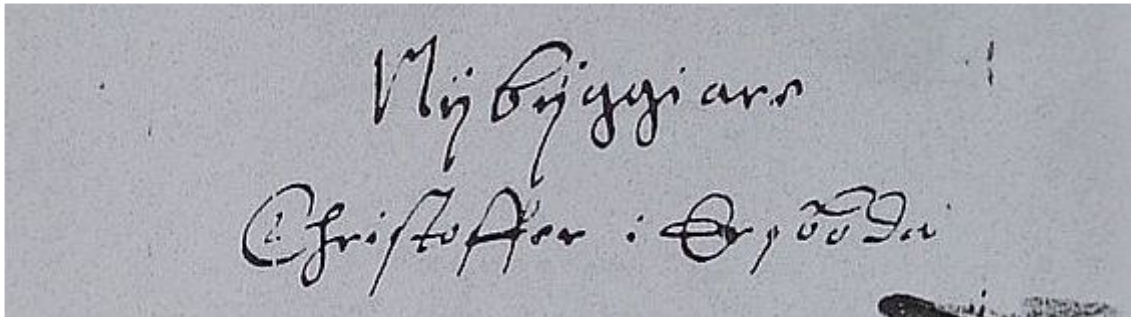
Hur långt och vart går nästa språng,
hur kan det vara ställt?
Och blir vårt jobb väl någon gång
tillräckligt rationellt?

Maski Hallonen

Och han flydde genom skorsten... 2.

I förra numret av *Finnsam Information* skrev jag om finnen Göran Klemetsson i Ersbo, nuvarande Kolsva kommun.

Nu har jag gått igenom några landskapshandlingar från tidigt 1600-tal och funnit "Christoffer i Ersboda" bland nybyggarna.

I längden från 1608, som bär titeln "Ett wist Mantall öffuer Skinnschattebergz Sochn", görs också en åtskillnad mellan "Skattenybyggare" och "Nybyggare". Under den tidigare gruppen registreras 15 åbor, i den senare bara Kristoffer. Och han är då den ende bland nybyggarna som inte betalar skatt för sitt torp vid tidpunkten.

I motsvarande längd två år tidigare, daterad 16 december 1606, upptecknas Kristoffer – utan patronymikon – som "Bergzman" tillsammans med hustru. Han var uppenbarligen bergsman och bor på den plats där Göran Klemetsson finne senare skrivs. Så frågan är om också Kristoffer är finne, knuten till bergsbruket i Skinnskattebergs bergslag?

Det går naturligtvis inte att dra några långtgående slutsatser av dessa begränsade uppgifter. För att göra det behöver man studera området närmare och om möjligt exciperera andra källor, för att få ett jämförelsematerial.

Och kanske det redan finns ett sådant? Till att börja med bör man efterhöra med *Västra Mälardalens Släktforskare* om de möjligen känner till någon som forskar/forskat i området och huruvida något material har publicerats.

Men med tanke på att t ex Richard Boberg skrivit att skogsfinnarna koloniserade det inre av Bergslagen först i den andra generationen, dvs. under 1610-/1620-talet, är den här uppgiften intressant tycker jag. Även om den tydligen rör en bergsbrukande finne och inte en skogsfinne. Kan därför vara värd att arbeta vidare med.

Nu har jag inte excipererat landskapshandlingarna för de närmast föregående åren eftersom vissa av dessa längder ligger inom andra läns landskapshandlingar. Den arbetsuppgiften återstår.

Så finner jag ytterligare noteringar om Kristoffer i Ersbo, kommer dessa att återges i *Finnsam Information*.

Leif G:son Nygård

NY BOK FRÅN VEIDARVON!

Folktro och folkminnen från finnskogen - Matti Mörberg's uppteckningar om den skogsfinnska kulturen

Del 2 *Jakt och fiske*
Beställ den [här!](#)

Pris: 149 kr.

Under några år i slutet av 1930-talet reste språkforskaren Matti Mörberg runt i de nordvästländska skogarna som ännu var präglade av den skogsfinnska invandringen på 1600-talet. Under resorna spelade han in intervjuer och nedtecknade uppgifter, berättade av finnättlingar från Östmark, Nyskoga och Lekvattnets socknar i nuvarande Torsby kommun.

Här finns ett unikt folkminnesmaterial som handlar om folktro, seder och bruk i arbetet på gården, i skogen, på åkrarna och i den omkringliggande bygden där kunskapen om traditionerna var en förutsättning i vardagslivet.

Det finska arvet märks i många av uppteckningarna där respekten för naturen och de djur och övernaturliga väsen som bebodde och besjälade den präglar synen på livet men också där tron på att man kunde styra sin omvärld genom magi och besvärjelser är en del av vardagen.

Den största berättaren är Kajsa Henriksson Vilhuinen från Mulltjärn, som efterlämnade hundratals uppgifter om den värmlandsfinska folktron, men även många andra och idag glömda finnättlingar berättar.

Serien Folktro och folkminnen från Finnskogen återger Matti Mörbbergs material, idag samlat på Språk- och folkminnesinstitutet i Uppsala och på Nordiska Museet i Stockholm.

OBS! Du kan även beställa Del 1 Folktro och trolldom via vår hemsida.

Innehåll i Del 2 Jakt och fiske

FOLKTRO OM VILDA DJUR

Folktro om björnen

Björnstämning

Vargen

Folktro om övriga djur

JAKT

Förberedelser inför jakten

Förbud och tecken inför jakten

Få jaktlycka

Skydd mot olycka och skämning

Skämma jaktlyckan, bössan och hunden

Bot mot skämning av bössan och hunden

Fågeljakt

Hitta fågeltjuv

Björnjakt

Berättelser om jakt

FISKE

Förberedelser inför fisket

Fiskeutrustningen

Få fiskelycka

Skämma fiskelyckan och fiskevattnet

Skydda och bota från skämning

Hantering av bytet

Berättelser om fiske

Veidarvon
Andersbergsvägen 12
802 63 Gävle
veidarvon@telia.com

www.veidarvon.com

SEMINARIUM om språk, kultur och den nya minoritetslagen

Datum: Januari 11, 2010

Tid: 14:00

Plats: Västerås Teater

Stad: Västerås

Beskrivning: INBJUDAN TILL ETT SEMINARIUM
OM SPRÅK, KULTUR OCH DEN NYA MINORITETSLAGEN

Seminarieriktad till politiker och offentligt anställda som kommer i kontakt med dessa frågor, speciellt med tanke på att Västerås har anmält intresse för att bli ett finskt förvaltningsområde och Köping och Halstahammar blir det 2010-01-01. – Seminariet är också öppet för allmänheten.

TID: måndag den 11 januari kl 14.00–16.30 **PLATS:** Västerås Teater

Program

14.00 Arrangörerna hälsar deltagarna välkomna

14.05 Utredningen Att återta mitt språk (SOU 2006:19) och vägen till den nya lagen, Paavo Vallius, utredare

14.20 En reformerad politik för nationella minoritetsspråk (Lag 2009:724), Lennart Rohdin, politiskt sakkunnig, integrations- och jämställdhetsdepartement

14.50 Så jobbar Västerås – minoritetspolitik i praktiken, Roger Haddad, kommunalråd

15.10 Kaffepaus

15.30 Det statliga stödet för nationella minoriteternas språk och kultur, Heli Hirsch, handläggare, Statens Kulturråd

15.45 Presentation av samproduktionen Svina-längorna, Ann-Cathrine Fröjdö, producent, Riksteatern

16.00 Att arbeta över språkgränserna med rikssvenska, finlandssvenska, finska och sverigefinska skådespelare, Michaela Granit, regissör av Svinalängorna

16.15 Den sverigefinska kulturen i Västmanland, Irma Kario, Uusi Teatteri

16.30 Avslutning

Solør-Värmland Finnkulturförening
och
Torsby Finnkulturcentrum

bjuder in till

FINNSAM-konferens

i Mattila 21-23/5 2010 (fredag lunch – söndag em).

Boende i stugor och i Aittan, maten serveras också huvudsakligen i Mattila.

Program:

- *Besök på finngårdar/ busstur*
- *Föredrag om språk/finska språkrester/ortnamn*
- *Finska släktnamn i området*
- *Interreg-projektet "En levande Finnskog"*
- *Rökstugekväll/bastu*
- *FINNSAM årsmöte*

Med utgångspunkt utifrån Pertti Virtarantas bok "I Finnskogarna – Minnen från resor till finnarna i mellersta Skandinavien".

Välkommen till värmländska Finnskogen!

Med vänlig hälsning

Inga-Greta Lindblom och Niclas Persson

Styrelsemedlemmar i Solør-Värmland Finnkulturförening och medlemmar i FINNSAM:s ledningsgrupp

God Jul

Gott Nytt År!